

KATTA MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI STEAM TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGI SHARTLARI

G'afforova X.Ya.

Termiz davlat Pedagogika inistituti

Maktabgacha ta'lim fakulteti o'qituvchisi

Shamsiddinova D.B.

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi I- kurs talabasi

Tayanch so'zlar: multimediya, texnologiya, jarayon, pedagog, talim, bola, tarbiya, yondashuv.

Ключевые слова: мультимедиа, технология, процесс, педагог, образование, ребенок, образование, подход.

Key words: multimedia, technology, process, teacher, education, child, education, approach.

Rivojlanishning asosiy tendentsiyalaridan kelib chiqqan holda, kelajak avlodni har tomonlama rivojlantirish va tarbiyalash va maktabgacha ta'lim sohasini rivojlantirishning yangi bosqichining ahamiyati dolzarbdir. O'zbekiston Respublikasida hozirgi kunda maktabgacha ta'lim muassasalarida 6-7 yoshli bolalarni tarbiyalash "Ilk qadam" Davlat ta'lim dasturi asosida, shuningdek, o'zgaruvchanlik, ta'lim va tarbiya asosida amalga oshirilmoqda. "Ilm yo'li" o'quv dasturi 6-7 yoshli bolalarni maktabga bir yillik majburiy o'qitishga qaratilgan. Ushbu dasturlar maktabgacha ta'lim sohasidagi xalqaro tajriba asosida ishlab chiqilgan bo'lib, ular maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish jarayonida kompleks tematik yondashuvga asoslangan.

"Ilm yo'li" maktabgacha ta'lim Davlat dasturi va "Ilm yo'li" o'zgaruvchan dasturi ta'limning ma'naviy-axloqiy, vatanparvarlik, ekologik, jismoniy, gender, sog'lom turmush tarzi yo'nalishlarini belgilaydi. Shunga muvofiq tayyorlov guruhlarida 6-7 yoshli bolalar bilan o'quv jarayoni o'quv va o'yin faoliyati orqali tashkil etiladi.

O'quv-tarbiyaviy ishlarni rejalashtirishda o'qituvchilar "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturining quyidagi talablarini amalga oshiradilar:

- to'liq kunlik guruhda kunning taxminiy rejimi (o'quv rejasidagi 2-ilova);
- 6yoshdan 7yoshgacha bo'lgan guruhlarda o'tkaziladigan mashg'ulotlarning taxminiy soni (o'quv rejasidagi 3-ilova);
- taxminiy yillik tematik reja (o'quv rejasidagi 4-ilova);

Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini tartibga soluvchi amaldagi me'yoriy hujjatlar:

- Maktabgacha ta'lim vazirining 2019-yil 30-avgustdagi “Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarining ish hujjatlarini tasdiqlash to'g'risida”gi 155-son buyrug'i bilan matematika, nutqni rivojlantirish, savodxonlik va musiqa fanlari bo'yicha o'quv faoliyati (sinflari) umumiy guruhda 6-7 yoshli bolalar, jismoniy tarbiya va ikkinchi tilni o'rganish.
- "Dizayn va qurilish", "Syujetli o'yinlar va drammatizatsiya", "Til va nutq", "Fan va tabiat", "San'at", "Musiqa" rivojlanish markazlaridagi faoliyat turlari (musiqa zalida). maktabgacha ta'lim muassasasi);
- “Maktabgacha ta'lim muassasalarini o'yinlar, o'yinchoqlar, mebellar to'plami bilan jihozlash me'yorlari” komponentini o'z ichiga olgan O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim davlat standartiga muvofiq butun o'quv-tarbiya jarayoni va rivojlanish markazlarini didaktik va resurs ta'minoti; , jihozlar va boshqa texnik, reabilitatsiya vositalari”.

Ta'kidlash joizki, rivojlanish yo'nalishlarini maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish konsepsiyasi sifatida integratsiyalashuvi normativ hujjatlarda nazarda tutilgan.

O'qituvchi faoliyatida o'qitish va tarbiya jarayonlari o'zaro bog'liq va o'zaro ta'sir qiladi:

- o'qitish insonning hayotiy tajribasida to'plangan bilim, ko'nikma va ko'nikmalarni beradi;
- ta'lim jamiyatda qabul qilingan xulq-atvor normalari va qoidalarini ishlab chiqishni amalga oshiradi

Integratsiya, o'z navbatida, pedagogik jarayonning yaxlitligini quyidagilar orqali ta'minlaydi:

- umumiy maqsadga yo'naltirilgan ta'lim va tarbiya: shaxsni jamiyat va jamiyatdagi keyingi faol hayotga tayyorlash, bu maktabgacha ta'lim tashkilotida o'qituvchi tomonidan amalga oshiriladi;
- ta'lim jarayonida ta'lim elementlari mavjud, o'rganish esa tarbiya elementlarini o'z ichiga oladi.

Har xil faoliyat turlariga mustaqil o'yin faoliyati, ijodiy va tasviriy faoliyat, jismoniy faoliyat kiradi. Ta'kidlash joizki, ta'lim va tarbiya faoliyatining sanab o'tilgan shakllari o'rtasidagi bog'liqlik ko'proq ketma-ket xarakterga ega bo'lib,

u pedagogik jarayonni asosan sinfda bolalarni o'qitish orqali qurishda namoyon bo'ladi va faoliyat turlari ularga ergashadi. o'qitish va tarbiyaning asosiy maqsadi, vazifalariga qo'shimcha. Shu bilan birga, bolalarda birlamchi bilim, ko'nikma va ko'nikmalar rivojlanadi, bunda pedagogik jarayonni integratsiyalash imkoniyati bolalarning mavjud boshlang'ich bilimlari, qobiliyatlari va ko'nikmalari asosida yanada takomillashtirish, chuqurlashtirish, kengaytirish imkonini beradi va shu bilan bolalarning birlamchi bilimlarini ta'minlaydi. ular atrofidagi dunyoning yagona yaxlit tasviri.

Integratsiyalashgan yondashuv pedagogik jarayonning qiziqarli va qiziqarli o'rganish tajribasiga aylanishiga ham yordam beradi. Bu, o'z navbatida, har bir bolaning atrofida sodir bo'layotgan butun jarayonga qiziqish ko'rsatishi uchun sharoit yaratadi, uni barcha mehnat shakllariga, faoliyat turlariga jalb qiladi va har bir bolaning individual imkoniyatlarini ochishga imkon beradi.

6-7 yoshli bolalarning o'quv jarayoniga integratsiyalashuvi nafaqat to'g'ridan-to'g'ri ta'lim faoliyatini yoki bolalar faoliyatining ma'lum bir turini, balki bolaning maktabgacha ta'lim tashkilotida bo'lishi davomida kun tartibiga quyidagilar kiradi:

- muntazam lahzalar (ertalabki qabul, kun davomida madaniy va gigiyenik tadbirlar, ovqatlanish, sog'lom uyqu, yurish);
- kun davomida tadbirlar (bayramlar, sport tadbirlari, ekskursiyalar, dam olish tadbirlari va boshqalar);
- tashkilotning boshqa o'qituvchilari (musiqa rahbari, jismoniy tarbiya o'qituvchisi, psixolog, logoped, metodist, til o'qituvchisi, qo'shimcha to'garak o'qituvchilari) bilan birgalikda ishlash;
- ota-onalar bilan izchil ishlash (qo'shma loyihalar, qo'shma bayramlarni tashkil etishda ishtirok etish, bolalar bilan treninglar, obodonlashtirish, turli yo'nalishlarda tadbirlar o'tkazish);
- boshqa tashkilotlar (maktablar, sport majmualari, bolalar kutubxonalari, har xil turdagi ko'ngilochar majmualar) bilan uzviylik.

O'zbekiston Respublikasi Davlat maktabgacha ta'lim standartiga muvofiq o'quv-tarbiya jarayoni:

- tanqidiy daqiqalarda;
- frontal darslar ko'rinishidagi mashg'ulotlar (nutqni rivojlantirish, savodxonlik, ikkinchi tilni o'rganish, matematika, jismoniy tarbiya, musiqa);

Rivojlanish markazlarida ("Qurilish va dizayn", "Syujetli o'yinlar va dramatisatsiya", "Til va nutq", "Fan va tabiat", "San'at", "Musiqa va ritm" markazlari)

- bolalar faoliyatining har xil turlarida (o'yin, mehnat, kognitiv-tadqiqot, badiiy va ijodiy, kommunikativ, motorli, bo'sh vaqt);
- bolalarning erkin tanloviga asoslangan mustaqil faoliyat.

Yuqoridagi tamoyillarni hisobga olgan holda o'quv faoliyati: nutqning leksik tomonini boyitishga qaratilgan didaktik o'yinlar orqali amalga oshiriladi; atrofdagi dunyo, tabiat, hodisalar haqida birlamchi bilimlarni shakllantirish; atrofdagi dunyo ob'ektlari va ob'ektlarini umumiy xususiyatga ko'ra tasniflash;

- izchil nutqni rivojlantirishga qaratilgan o'quv o'yinlari; fikrlash mantig'i; sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatish; atrofdagi dunyo ob'ektlari va tabiat ob'ektlarini tasniflash, ularning o'xshashliklari va farqlarini aniqlash;
- eksperimental va kognitiv-reflektiv faoliyat;
- loyihalarni ishlab chiqish, tematik kunlar;

2022-yildan boshlab dasturning yangilangan versiyasida “boshlang'ich ta'lim bilan uzviylikni ta'minlash va xalqaro tajribani hisobga olgan holda, tabiatshunoslik tanani aniqlab berish maqsadida, atrofdagi dunyo va tabiat bilan tanishish tabiiy fanlar va ekologiya asoslari bilan almashtiriladi. tabiiy ob'ektlar, hodisalar va jarayonlar haqidagi bilimlarning»

Dasturda, shuningdek, quyidagilar qayd etilgan: “Faoliyatining ustuvor yo'nalishiga ega bo'lgan maktabgacha ta'lim muassasalarida ish profili tegishli qisman dasturlar va texnologiyalar (masalan, ekologik yo'nalishdagi maktabgacha ta'lim muassasalarida) bilan tasdiqlanishi shart. , badiiy va ijodiy emas, atrof-muhit mazmunidagi qisman dasturlar va texnologiyalar ustunlik qiladi.”

“Ilk qadam” dasturini tahlil qilish asosida shunday xulosa qilish mumkinki, yaqin vaqtgacha maktabgacha ta'lim muassasalarida atrofdagi olam va tabiat bilan yaqindan tanishish ishlari olib borilgan, maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik tarbiyasiga yetarlicha e'tibor berilmagan.

O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim muassasalari uchun amaldagi “Ilk qadam” o'quv dasturiga muvofiq

Ko'rib chiqish

Yon panellar

Hikoya

Saqlangan

Tarjimani taklif qiling

muayyan muammolarni hal qilish. Shu sababli, bugungi kunda maktabgacha ta'lim muassasalari oldida, birinchi navbatda, kognitiv jarayonlar tizimining psixologik qonuniyatlari asosida o'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga, o'quv jarayoni sifatini oshirishga hissa qo'shadigan ta'lim muhitini yaratish talab etiladi.

Zamonamizning ijtimoiy-iqtisodiy sharoiti jamiyatning faol, do'stona va ijodkor fuqarolarga bo'lgan talabini taqozo etmoqda. Texnik ko'nikmalarni rivojlantirishning cheklangan darajasi bolalarning tasavvurini rivojlantirishga to'sqinlik qiladi, ularning tashabbusini falaj qiladi va ularning har qanday faoliyatining ishlashini yomonlashtiradi. Yuqoridagilar bilan bog'liq holda, asosiy texnik ko'nikmalarni egallash asosida bolalarda ijodiy fikrlash va ijodiy tasavvurni rivojlantirish maqsadida samarali ta'lim muhitini yaratish maqsadida maktabgacha ta'lim muassasalarida STEAM ta'lim tizimini joriy etish to'g'risida dolzarb savol tug'ildi.

STEAM haqida bir narsani aytish kerak, bu faqat ta'lim sohasidagi yangilik, balki o'sib kelayotgan yosh avlod kelajagiga qo'shilayotgan salmoqli hissadir, bunda bola mustaqil ravishda o'z loyihalarini yaratishi, tashabbuskor, ijodiy va oson bo'lishi mumkin. odamlar bilan muloqot qilish.

Zamonaviy hayot ta'lim sohasi oldiga qiyin maqsadlarni qo'yadi: maktabgacha yoshdagi bolani yuqori aqliy qobiliyatlar talab qilinadigan dunyoda yashashga o'rgatish. STEAM texnologiyalari olingan bilimlarni oqilona olish va amalga oshirish imkoniyatini beradi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida ekologik ta'lim jarayoniga STEAM texnologiyalarini joriy etish katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarga olingan bilimlarni tushunish va ulardan amaliy faoliyati jarayonida foydalanish imkoniyatini beradi. Bolalar zamonaviy dunyoda kelajakdagi hayoti uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalarga ega bo'lishlari mumkin. Bolalar bilan mashg'ulotlar jarayonida qo'llaniladigan o'yin vaziyatlari bolaning imkoniyatlari va xususiyatlarini aniqlashga yordam beradi. Bolalar hodisalarning o'zaro bog'liqligini kuzatishni, mantiqiy fikrlashni va shu tufayli shaxsiy va g'ayrioddiy narsalarni yaratishni o'rganadilar. Integratsiyalashgan yondashuv ularning qiziqishini rivojlantirishga va o'quv jarayoniga jalb qilishga yordam beradi.

Maktabgacha ta'lim muassasasida maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik ta'limi uchun STEAM texnologiyalarini joriy etish ma'lum bir tarzda qo'llanilishi mumkin. Boshlash uchun bizga mavzu-fazoviy muhit kerak, buning yordamida bolalar bilan tajriba va tajribalar tashkil qilish, STEAM laboratoriyalari va LEGO qurilish markazlarini tashkil qilish mumkin bo'ladi.

Ikkinchidan, STEAM bolalar faoliyatining turli turlarini birlashtirishga imkon beradi - va barcha sohalarni - fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematikani birlashtiradi va shu bilan ularga o'z faoliyati natijalarini ko'rsatishga imkon beradi.

Uchinchidan, bu jarayonda maktabgacha ta'lim tashkiloti o'qituvchisiga alohida o'rin berilgan. O'qituvchining ijodiy faoliyatigina amaliy tadqiqot faoliyati orqali yuqori natijalarga erishish imkonini beradi.

Kattaroq maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik ta'limda STEAM texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik shartlari.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida STEAM texnologiyalari orqali katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik tarbiyalash uchun quyidagi pedagogik shartlar mavjud bo'lishi kerak:

Maktabgacha ta'lim tizimini takomillashtirish sharoitida ta'limning ushbu darajasini yangi, yuqori sifat darajasiga olib chiqish masalasi tug'iladi. Avvalo, innovatsiyalar kerak bo'lib, ulardan biri maktabgacha yoshdagi bolalarni o'qitish va tarbiyalash jarayonida STEAM texnologiyalaridan foydalanishdir.

Tadqiqot muammosini o'rganishning ilmiy mantig'i bunday kontsepsiyani "model" sifatida ko'rib chiqish vazifasini qo'yadi, bu bizning ishimiz uchun muhim uslubiy ahamiyatga ega.

Ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish STEAM texnologiyalaridan foydalangan holda katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalarning ekologik ta'lim jarayonini modellashtirish uchun muhim bo'lgan "model" tushunchasining bir nechta ma'nolarini aniqlashga imkon berdi. I.T.Frolov model ta'rifiga quyidagi talqinni beradi: "model – bilish vositasi, uning asosiy xususiyati ko'rsatishdir"

V.A. Shtoff bu atama bilan "o'rganish ob'ektini ko'rsatish yoki ko'paytirish orqali uni o'zgartirishga qodir bo'lgan aqliy ifodalangan yoki moddiy jihatdan amalga oshirilgan tizim" degan ma'noni anglatadi.

IN VA. Mixeev, "Pedagogik tadqiqotda modellashtirish usulining keng qo'llanilishi uning gnoseologik funktsiyalarining xilma-xilligi bilan izohlanadi, bu esa pedagogik hodisa va jarayonlarni maxsus ob'yekt – model o'rtasidagi oraliq bo'g'in bo'lgan mavzu bo'yicha o'rganishni belgilaydi. o'qituvchi-tadqiqotchi va tadqiqot predmeti".

Adabiyotlarni tahlil qilish va tadqiqot natijalari asosida biz STEAM texnologiyalaridan foydalangan holda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik ta'lim modelini ishlab chiqdik (2.1-rasm).

STEAM texnologiyalaridan foydalangan holda maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik ta'lim modeli

Maktabgacha ta'lim muassasalarida qo'llaniladigan ish shakllari individual, frontal va rivojlanish markazlarida faoliyatdir.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, biz quyidagi mezonlarni va ularga muvofiq katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik ta'lim ko'rsatkichlarini aniqladik:

Motivatsion - qiziquvchanlik, hissiy idrok, hissiy munosabat, jamoadagi va boshqalar uchun harakat, raqobat motivlari, axloqiy motivlar.

Kognitiv - kognitiv qiziqish, yangi, noma'lum bilim, qiziquvchanlik, yangi bilim olishga intilish.

Faoliyat-ta'lim faoliyati, o'yinlar, mehnat, ijodiy faoliyat, sinflar, rivojlanish markazlarida faoliyat, eksperimental, eksperimental faoliyat, kuzatishlar, loyihalash.

Shaxsga yo'naltirilgan - yosh xususiyatlari, individual xususiyatlari, temperamenti, ehtiyojlari, yangi narsalarni o'rganishdagi bolaning qiziqishlari.

Keyinchalik, modelda ekologik ta'limning o'zlashtirish darajalari - yuqori, o'rta, past, mezonlar asosida aniqlangan va ushbu darajalarga mos keladigan ko'rsatkichlar ko'rsatilgan.

Ekologik bilimlarni aniqlash uchun biz katta yoshdagi maktabgacha yoshdagi bolalar uchun ekologik ta'lim darajasi va ko'rsatkichlarini aniqladik:

1-daraja - past. Bolada vazifani bajarishga biroz qiziqish bor. U tabiiy ob'ektlarga hurmatli, ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish zarurligini tushunmaydi. salomatlik va o'rtasidagi munosabatni tushunmaydi.

Adabiyotlar:

1. Burxonov S., Xudoyorov O'., Norqulova Q. Matematika. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 3sinfi uchun darslik. "Sharq" nashriyot matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati. –T.: 2012 yil. 208 bet.
2. Azizxo'jaeva N. N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. –T.: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg'armasi nashriyoti. 2006 y. 200b
3. Karimov I. A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. –T.: 2011-y.
4. Mavlonova R.A. va boshqalar. Pedagogika (darslik). T: "O'qituvchi" nashriyoti. 2002
4. Gaffarova Hurriyat Yangiboyevna. (2023). STEAM educational technology in preschool education. Academia Science Repository, 4(04), 428–434. Retrieved from <https://academia.science.com/index.php/repo/article/view/196>
5. G'afforova, X. Y., & Raximova, X. (2023). Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda oilaning o'rni va ahamiyati. Educational Research in Universal Sciences, 2(9), 195–198. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3726>
6. G'afforova, X. Y., & Abdusalilova, M. (2023). xorijiy tajribalar asosida maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyachilarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish. Educational Research in Universal Sciences, 2(9), 199–203. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/3727>

PEZIOEME

Mamlakatimizda barkamol avlodni tarbiyalash, maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, turli shakldagi maktabgacha ta'lim tashkilotlarini barpo etish, ularni yuqori malakali, zamonaviy fikrlaydigan pedagoglar bilan ta'minlash, ta'lim va tarbiya jarayoniga ilgor xorijiy tajribalarni joriy etishga karatilgan keng kulamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

PEZIOEME

В нашей стране мы стремимся вырастить зрелое поколение, коренным образом совершенствовать систему дошкольного образования, создавать организации дошкольного образования различных форм, обеспечивать их высококвалифицированными, современно мыслящими педагогами, внедрять в образование и воспитание передовой зарубежный опыт.

SUMMARY

In our country, we aim to raise a mature generation, fundamentally improve the system of preschool education, establish preschool education organizations of various forms, provide them with highly qualified, modern-thinking pedagogues, introduce advanced foreign experiences into the education and upbringing process. necessary reforms are being implemented.